

เทศน์เช้า วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๔๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ในหนังสือประวัติแม่ชีแก้วใจ สมเด็จพระสังฆราชถามว่า “การเกิดการตายเป็นอย่างไร?”

ท่านบอกว่า “เหมือนกับคนนอนหลับแล้วตื่น”

ภพชาตินี้ละ นอนหลับแล้วตื่นขึ้นมาอีกชาติหนึ่ง นอนหลับ...ตื่นขึ้นมาอีกชาติหนึ่ง เวลาคนเห็นมันเห็นชัดเจนนั้นละ หลับวันหนึ่งก็ชาติหนึ่ง ใจ วันหนึ่งก็ชาติหนึ่ง นี่ความเป็นไปของชีวิต แล้วเวลาชาติหนึ่งเกิดมาเป็นคนเก่าใหม่? บอกไม่ใช่คนเก่า

นี่ชาติอันเก่า แต่หัวใจมันอันใหม่ หัวใจความสวย สวยอันใหม่ แต่ตัวย้อนกลับไปมันธาตุแฝง ธาตุแฝงคือดิน น้ำ ลม ไฟ เราก็เห็นว่าดิน น้ำ ลม ไฟมันเป็นธาตุ แล้วเวลาดิน น้ำ ลม ไฟ โดยทั่วไปทำไมมันเป็นคนขึ้นมาไม่ได้ล่ะ? มันอาศัยตัวธาตุเดิมคือตัวใจ ถ้าตัวใจปฏิเสธนริศ คฤติ เวลาเราขับถ่าย คุณเขาทำตัวอ่อนกันเพื่อจะมาผ่าตัด นี่ตัวอ่อน ตัวอ่อนเพื่ออะไร? เพื่อมันมีชีวิตขึ้นมาไง พอมีชีวิตขึ้นมามันก็เอามาทำสเต็มเซลล์ขึ้นมาเพื่อรักษาอวัยวะต่างๆ

นี่ชีวิตเป็นอย่างนั้น นี่ธาตุแฝง ธาตุแฝงคือดิน น้ำ ลม ไฟ แต่ธาตุจริง ธาตุจริงคือตัวจิต ตัวจิตมันเวียนตายเวียนเกิด การเวียนตายเวียนเกิด นี่มันเกิดมาเป็นเรา พอมันเกิดมาเป็นเรา สิ่งที่เป็นเราเป็นเขา มันเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาโดยธรรมชาติของเขา แต่ถ้าไม่มีศาสนาขึ้นมา เรื่องอย่างนี้มันพิสูจน์กันไม่ได้ ถ้าพิสูจน์ได้จะต้องเป็นพระอริยบุคคล พระอริยบุคคลพิสูจน์ได้แล้ว พิสูจน์เพื่ออะไรล่ะ? พิสูจน์ขึ้นมาเพราะมันเป็นความจริงอันนั้นแหละ มันก็มีต้นมีปลายแล้ว เพราะกรรมดามันขับเคลื่อนไป

ดิขนาดไหนนะ ทำดิขนาดไหน พระเจ้าอโศกมหาราช สร้างวัด ๘๔,๐๐๐ วัด ทำคุณงามความดีขนาดไหนก็ต้องเกิดต้องตายตลอดไป ความดีความชั่วมันเป็นแรงขับ แรงขับไปตลอดแล้วจิตผ่านสภาวะแบบนี้ ตรงนี้ศสนามันถึงเป็นเครื่องตอบ เครื่องตอบสำหรับชีวิต ถ้าชีวิตมัน

ขับเคลื่อนไป ถ้าเราบอกเราทำความดีแล้ว ในสัจจะความจริงเราก็รู้จักความดีแล้ว ความดีก็คือความดี ความดีอย่างนี้มันก็เป็นความดีส่วนบุคคล แต่ความดีสาธารณะล่ะ?

ถ้าความดีสาธารณะ เห็นไหม คุณใช้เวลาเราให้ของสาธารณะไป มันเป็นของแต่ละบุคคล ผู้คนได้ใช้สอยมาก ถ้าความดีของเราล่ะ? ความดีของเราก็คือเราทำของเรา เป็นสิทธิส่วนของเรา แต่สุดท้ายแล้วไม่มีอะไรเป็นของจริงเลย เพราะสิ่งนี้มันเป็นวัตถุ สิ่งนี้มันเป็นการกระทำ คุณก็การกระทำสิ่งใดๆ เวลาภาวนากัน เวลาปฏิบัติกัน ทุกคนกลัวนะ กลัวจะไม่รู้ กลัวจะไม่เห็น

บอกไม่ต้องไปกลัวอะไรเลย นี่การกระทำต่างๆ มันเหมือนคอมพิวเตอร์เลย มันต้องเก็บลงข้อมูลในโปรแกรมอันนั้น ในเมื่อยังมีหัวใจอยู่นะ มีความรู้สึกอยู่ ทำดีทำชั่วมันต้องสะสมลงไปทีใจหมด สะสมลงที่ใจ ไม่ต้องไปกังวลว่าสิ่งนี้รู้ มันมรรคหยาบไป อย่างเช่นเราเห็นสิ่งใดเห็นปากประตูเข้า เราก็ว่าสิ่งนี้ปากประตูเข้า เห็นไหม ปากประตูมันมีทับหลัง มีอะไร โอ๊ยสวยงามมาก นึกมองไปแต่ความสวยงามจากภายนอกไป

แล้วความสวยงามจากภายในล่ะ? เข้าไปในราชวังนั้น ในที่อยู่อาศัยนั้นมันยังมีความสวยงามมหาศาลเลย เราอย่าไปติดใจ แล้วไม่ต้องไปห่วงกังวลด้วยว่าจะเห็นสิ่งใดแล้วต้องรู้ให้หมด รู้ให้หมด มันจะรู้หมดจริงๆ รู้หมดจริงๆ ต่อเมื่อไปถึงธาตุรู้ ไปถึงผู้รู้จะรู้หมดเลย แต่ขณะที่เราไปเห็นอาการของมันแล้วอยากจะรู้หมด ไม่รู้อะไรเลยนะ เพราะอะไร?

เพราะมันเป็นสัญญาใจ ความจำ เห็นไหม ความจำมันเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ความจำนี้สัญญาๆ สัญญาข้อมูลต่างๆ มันก็เกิดดับๆ ความเกิดดับ เดี่ยวก็จำได้ เดี่ยวก็ลืม พอสิ่งนี้ไม่อยากจะจำมันก็จะจำ สิ่งที่อยู่อยากจะทำให้เป็นประโยชน์มันก็ไม่จำ ต้องพยายามฝึกฝน สมองต้องพัฒนาตลอดไป ต้องพัฒนาความคิดไม่ให้สมองฝ่อ เขาคิดกันสภาวะแบบนั้นนะ

ความคิดอย่างนี้มันเป็นการฝึก ฝึกสมองด้วย ฝึกจิตด้วย เพราะจิตนี้คือปัญญาธิ เวลาทำ ความสงบของใจเข้ามา นี่เวลาแก้กิเลสแก้ด้วยปัญญา จิตสงบ เห็นไหม ความสงบของใจ พลังงานนี้แก้กิเลสไม่ได้ แต่ถ้าใช้ปัญญา ปัญญาทางโลกๆ คุณปัญญาของเด็ก คุณเด็กที่ไปโรงเรียน เขาแก้ เขาไม่ไปโรงเรียน เขาก็หลอกพ่อหลอกแม่ว่าไปโรงเรียน แต่เขาไม่ไป ปัญญาอย่างนั้นเป็นปัญญาอะไร? ปัญญาอย่างนั้นเป็นปัญญาทำลายตัวเอง

นี่ก็เหมือนกัน ว่าเป็นปัญญาๆ เป็นปัญญาโลกียะก็ทำให้เราติดอยู่แค่นี้ไง เหมือนกับเรา จะผ่านเข้าปากประตูเข้าไป ไปเห็นความสวยงามก็ไปติดตรงนั้น เราก็จะไม่รู้ข้อมูลจากในราชวัง นั้น ในเรือนั้น ในคูหาของใจ เราจะไม่รู้จักอะไรเลย แต่เราผ่านอันนี้เข้าไป นี่ปัญญาที่มันจะ ผ่านเข้าไปได้มันต้องมีพลังงานอันประเสริฐ พลังงานประเสริฐคือสัมมาสมาธิ ถ้าสัมมาสมาธิ ถึง ว่าเวลาทำความสงบของใจ ต้องทำความสงบของใจเข้ามา

แล้วถ้าปัญญาแก้กิเลส ปัญญาแก้กิเลสเป็นปัญญาที่ลึกลับมาก ลึกลับจริงๆ เพราะอะไร? เพราะมันเป็นภาวนามยปัญญา ไม่ใช่จินตนาการ ความเป็นจินตนาการ ถ้าจินตนาการของโลก คือจินตนาการทางวิทยาศาสตร์ จินตนาการอันหนึ่ง จินตนาการของเขาเวลาพิสูจน์ได้มันก็เป็น วิทยาศาสตร์ เป็นทฤษฎีที่ทุกคนต้องยอมรับ ขนาดจินตนาการขึ้นมาะ ค้นคว้าขึ้นมา แร่ธาตุ ต่างๆ ยูเรเนียมเขาค้นคว้าขึ้นมา ต้องไปย่อยสลายเพื่อให้มันเป็นประโยชน์ขึ้นมา เพื่อเป็นสันติ และเพื่อเป็นนิวเคลียร์ต่างๆ เขาทำของเขาขึ้นมา

ปัญญาอย่างนั้นเป็นปัญญาอันหนึ่ง เป็นจินตนาการ จินตนาการจนเกิดขึ้นมาเป็นรูปธรรม จินตนาการจนพิสูจน์ได้ การจินตนาการอย่างนั้นพิสูจน์ได้มันก็เป็นธาตุ เป็นโลก เห็นไหม พิสูจน์ในเรื่องของโลก พิสูจน์โดยโลกียธรรม แต่ภาวนามยปัญญามันเป็นโลกในใจ โลกนอก โลกใน โลกนอกเป็นโลกที่พิสูจน์แล้วออกมาเป็นรูปธรรม จากนามธรรมเป็นรูปธรรม แต่ถ้า นามธรรมอันนี้ นามธรรมอันนี้ถ้าย้อนกลับไปมันเป็นธาตุรู้ นามธรรมที่ลึกกว่านามธรรมนะ เพราะนามธรรมนี้เป็นอาการของใจ เป็นความเกิดดับ

พลังงานนี้เกิดจากสสารอันนั้น ถ้าเข้าไปถึงสสารอันนั้น ไปแก้ไขสสารอันนั้น สสารนั้น อยู่ที่ไหน? สสารอันนั้น ภาวสวะ ตัวภพ ความคิดนี้มันเกิดดับ คูสิคอมพิวเตอร์มันยังมีโปรแกรม นะ แล้วความคิดเรามันมาจากไหน? ความคิดมันมาจากไหน? มันเกิดดับในหัวใจ แต่มันมาจาก ไหนล่ะ? นี่ถ้ามาจากร่างกาย ร่างกายซากศพมันต้องคิดได้สิ คนตายต้องคิดได้ คิดไม่ได้ สมอง มันต้องคิดได้สิ สมองคน อัลไซเมอร์ทำไมลืมล่ะ?

นี่ก็เหมือนกัน ถ้ามันจะเป็นไปได้มันต้องปัญญาภายในจากสสารอันนั้น สสารที่เหนือใจ คือไม่ใช่ความคิดอย่างที่เราคิดมาเป็นอาการของใจอย่างนี้ อาการของใจอย่างนี้ ที่เราคิดขึ้นมา นี่ เป็นปัญญา สังขาร ความคิด ความปรุง ความแต่ง มันเป็นอาการทั้งหมดเลย อาการอย่างนี้มันมี

แรงขับ ถ้าไม่มีแรงขับมันจะเกิดมาได้อย่างไร? แต่สิ่งที่เกิดมามันอยู่ที่ไหน? มันไม่เห็นสภาวะแบบนั้น เห็นไหม มันถึงทวนกระแสไป

ถ้ามีหัวใจ หัวใจย้อนกลับไป ความคิดเรายังย้อนกลับได้เลย เมื่อวานคิดว่าอะไร? มะริณคิดว่าอะไร? เมื่อเดือนที่แล้วคิดอะไร? ปีที่แล้วคิดอะไร? แล้วความคิดอย่างนี้มันมาอย่างไร? นี่มันย้อนกลับ แล้วพยายามค้นคว้ามัน มันจะเข้าไปเห็นสภาวะอันนั้นได้ เห็นการเสวยอารมณ์ไหม เห็นธาตุอันนี้มันเสวยอารมณ์ เห็นธาตุ สิ่งที่เป็นธาตุที่เป็นต้นของความคิด ความคิดจากตรงนี้ไง สถานที่ที่เป็นที่ลับความคิด เป็นตัวจุดประกายความคิดด้วย แล้วความคิดเกิดขึ้นมาแล้ว ความคิดก็ย้อนกลับไปสะสมไว้ที่นี้ด้วย สิ่งที่นี่ด้วยมันเป็นปฏิสนธิวิญญาณ ปฏิสนธิจิต

จิตปฏิสนธิที่เกิดขึ้นเป็นคน เป็นต่างๆ ปฏิสนธิตัวนี้มันไม่ใช่อาการของใจ อาการของใจเวลาออกมาเป็นความคิดแล้ว ปฏิสนธิคือว่าก่อนเริ่มความคิด ก่อนที่จะมีความคิดมีปฏิสนธิก่อน มีฐานที่ตั้งอันนี้ ฐานที่ตั้งอันนี้ย้อนออกไปเสวยอารมณ์ออกมา เสวยอารมณ์ออกมา แล้วทวนกระแสกลับเข้าไป แล้วก็ไปแยกแยะออก พยายามแยกแยะด้วยปัญญา นี่ภาวนามยปัญญาเกิดอย่างนี้ เกิดจากการแยกแยะจากภายใน แยกแยะความรู้สึก แยกแยะความคิด ฐานของความคิด ทำลายฐานของความคิด ทำลายทีละภพ ทีละชั้นทีละตอนขึ้นมา มันก็เป็นโศดาบัน สกิทาคามี อณาคามีขึ้นไป เป็นชั้นๆ ขึ้นไป

นี่ชีวิตนี้ประเสริฐ ประเสริฐตรงนี้ ศาสนามีคุณค่าตรงนี้ การดำรงชีวิต คุณดูอาหารการกิน สิ นีมีมากมีน้อยก็แล้วแต่ การดำรงชีวิตเท่านั้น แล้วเวลาคนเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมา อาหารที่ถูกปากก็กินไม่ได้ด้วยมันเป็นของแสดง ต้องกินอาหารแต่ร่างกายพอรับได้ ร่างกายนี้มันก็รับได้ ตั้งแต่เด็กก็ต้องอย่างหนึ่ง เวลาร่างกายกำลังเจริญเติบโต ต้องการสารอาหารมากก็อย่างหนึ่ง เวลาผู้เฒ่าผู้แก่เขาให้กินน้อยๆ นะ เพราะอะไร? เพราะมันไปสะสมไว้ นี่ร่างกายมันต้องใช้พลังงานของมัน จะทำให้เจ็บไข้ได้ป่วย

นี่ทางการแพทย์เขาก็คิดของเขาได้ เขาก็เห็นของเขาได้ แล้วเห็นของเขามันเป็นเรื่องของร่างกาย แพทย์เขาก็เป็นวิชาชีพของเขา แต่ถ้าเป็นภวานาขึ้นมามันแยกออกมาเป็นนามธรรม เป็นนามธรรมเห็นมากกว่านะ เวลาเห็นกายมันย่อยสลายออกไป กายย่อยสลายอย่างไร? อุปาทานยึดมาเป็นสภาวะแบบใด? ยึดสภาวะแบบนั้น แล้วเวลาย่อยสลายไปแล้วมันทำไมกลับมียู่ล่ะ? ทำไมพระอรหันต์ยังมีชีวิตอยู่?

คุณครูบาอาจารย์ที่เป็นพระอรหันต์ยังมีร่างกายอยู่ ร่างกายย่อยสลาย ย่อยสลายจากความอุปาทาน อุปาทานเป็นนามธรรมที่เข้าไปยึด แล้วมันทำลายอุปาทานอันนั้น ร่างกายนี้กลับเป็นสิ่งที่ เป็นธาตุที่บริสุทธิ์ พระอรหันต์เวลาตายไปแล้วเขาออกมาร่างกายนี้กระดูกเป็นพระธาตุ เป็นพระธาตุเพราะอะไร? เวลากระดูกของเรา ทุกคนตายไปแล้วกระดูกเขาก็คือกระดูกธรรมดาแล้วแหละ แต่เวลามันเผาขึ้นไป เพราะจิตอันนี้มันสำคัญไฉน

นามธรรมอย่างนี้ ความปล่อยวางอย่างนี้ ยิ่งปล่อยวาง เห็นไหม ร่างกายขับเคลื่อนไป รักษาไป รักษาไปเพื่อจะก้าวเดินต่อไป ไม่ใช่เข้าไปทำลายแล้วเหมือนกับทางโลกไปทำลายก็ทุบทิ้งไป ทำลายก็ทำลายไปไม่มีสิ่งใดเลย อันนี้มันเป็นเรื่องทำลายโดยวัตถุ แต่ทำลายโดยอุปาทานไฉน เราไปทำลายอุปาทาน แต่ไม่ทำลายร่างกายเลย ยิ่งเห็นร่างกายนี้เป็นของประเสริฐ ประเสริฐเพราะอะไร? เพราะเกิดเป็นมนุษย์ไฉน

เกิดเป็นสัตว์ เป็นสิ่งต่างๆ นำทุกข์น่ายากนะ เกิดเป็นมนุษย์เพราะอะไร? เพราะมันมีสิทธิเสรีภาพ ทำดีก็ได้ ทำชั่วก็ได้ หาอยู่หากินก็ได้ ถ้าเรามีความพอใจของเรา จะมั่งมีศรีสุข จะทุกข์จนเจ็ญใจมันก็มีความสุขของเขา เพราะมันเป็นความพอใจ แต่ถ้ากิเลสมันมหาศาลนะ มันก็ขับเคลื่อนไปให้ดิ้นรนไป

การดิ้นรนเป็นหน้าที่การงานอันหนึ่ง เป็นอำนาจวาสนา คนขยันหมั่นเพียร คนนี้สะสมมา คนขยันหมั่นเพียร คนที่ขยันหมั่นเพียรต้องได้ฝึกฝนมา เพราะวุฒิภาวะของจิตมันมีความรับผิดชอบ คนที่ไม่รับผิดชอบ คนที่ทำอะไร นั่นก็จิตของเขาฝึกมาอย่างนั้น สิ่งที่มีความฝึกมาอย่างนี้ มันเป็นหน้าที่การงานอย่างนี้ หน้าที่การงานอย่างนี้มันไม่ใช่ให้เป็นความทุกข์ เราเห็นไหม คนขยันหมั่นเพียรเขาทำกันเป็นเรื่องธรรมดาของเขา คุณสันทิขินได้เป็นธรรมดาของเขา ปลาย่ายน้ำได้เป็นธรรมดาของเขา คนขยันก็เป็นธรรมดาของเขา คนขี้เกียจก็เป็นธรรมดาของเขา

นี่คนขี้เกียจ คนมักง่ายมันเป็นของเขา แล้วมันจะทำภาวนาได้อย่างไรล่ะ? ในเมื่อสิ่งที่ภายนอกเป็นกิริยาเคลื่อนไหวภายนอกมันยังไม่ทำของเขา แล้วกิริยาภายใน คุณสันทิขินนั่งสมาธิภาวนา เห็นไหม นั่งอยู่เฉยๆ กำหนดพุทโธ พุทโธอยู่นี่ อาการของใจตลอดไป งานภายในมันยังต้องมีสติพร้อมนะ มีสติพร้อมมันจะหายวูบไปเลย นี่สิ่งที่ทำงานภายนอกเป็นวัตถุ เราจับต้องมันยังหลุดไม่หลุดมือเลย แล้วตั้งใจของเรา ตั้งสติของเราไม่ให้ผลเลย แล้วสติของเราต้องให้พร้อมเลย มันจะเป็นสัมมาสมาธิขึ้นมาได้

นี่งานภายนอก งานภายใน ถ้าเป็นอำนาจวาสนาไม่ใช่กิเลส มันเป็นหน้าที่การงาน แต่คำว่ากิเลสคืออุปาทานที่ไปยึด อุปาทานนี้มันทำให้เกิดได้ คิดแล้วสมประโยชน์ไม่สมประโยชน์ การคิด การจินตนาการ จินตมยปัญญา เห็นไหม สุตมยปัญญาคือศึกษาเล่าเรียนวิชาการ แล้วจินตมยปัญญา จินตนาการว่าจะ เป็นสภาวะแบบนั้น แล้วภาวนามยปัญญาเข้าไปทำลาย เข้าไปอะไร ลึกอีกชั้นหนึ่ง มันเกิดจากมีความศรัทธา ปัญญาอันละเอียดไง

คุณดูความคิด วุฒิภาวะอันหยาบๆ คนขยันหมั่นเพียร คนมักง่ายก็อย่างหนึ่ง คนที่รับผิดชอบก็อย่างหนึ่ง ความเป็นไปจากจิตก็เหมือนกัน ถ้ามันละเอียดเข้าไปเป็นอย่างหนึ่ง ภาวนาแล้วปัญญาเกิดขึ้นมาก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง ปัญญาอย่างนี้มันต้องฝึกฝน เวลาดำรงชีวิต เห็นไหม คุณดูพระตั้งแต่บวชมาจนแก่จนเฒ่า จนเสียชีวิตไป นี่บิณฑบาตทุกวัน หาอาหารมาเลี้ยงชีวิตทุกวัน

เลี้ยงชีวิตเพื่ออะไร? เลี้ยงชีวิตเพื่อจะค้นคว้าจากปัญญาภายใน ถ้าปัญญาภายในเกิดขึ้นมา เห็นไหม การเกิดและการตายเป็นของที่ทุกข์ยากมาก ต้องเกิด จิตนี้ห้ามไม่ได้ สิ่งนี้เป็นไปไม่ได้ ที่จะไม่เกิด ไฟเกิดขึ้นต้องเผา พระอาทิตย์ขึ้นต้องแดดร้อน พอพระอาทิตย์ตกอากาศจะร่มเย็น แต่พระอาทิตย์มันก็ให้พลังงานของเขา เห็นไหม มีแสงแดด มีอะไร นี่มีอาหารขึ้นมา พวกพืชพันธุ์ธัญญาหารมันจะเกิดสารอาหารของเขา เพราะอะไร? เพราะได้แสงแดดได้อะไร มันก็เป็น การดำรงชีวิตไป

นี่ก็เหมือนกัน ชีวิตที่เกิดขึ้นมา เกิดขึ้นมาแล้วมันเป็นสิ่งที่มีอยู่ แต่การเกิดและการตาย เพราะอะไร? เพราะมันมีแรงขับเคลื่อน แต่เวลาถ้าเราภาวนาไปถึงที่สุดแล้วจิตนี้มันดับหมดแล้ว ภาวสวะโดนทำลายหมดแล้ว ไม่ใช่ชีวิตดับหมดมันก็มีอยู่ ถ้าไม่มีอยู่ทำไปเพื่ออะไร? วิมุติสุขทำไปเพื่ออะไร? ก็ทำไปเพื่ออยู่วิมุติสุข คือว่าไม่ต้องมาทุกข์มายากไง

คุณดูเวลาเราเสียใจน้ำตาไหลพรากมันมีความดีไหม? นี่สิ่งนี้ยังจะต้องมาเผชิญอีกหรือ? แล้วถ้าไม่เผชิญอีก มันไม่ใช่ปัญญาอย่างนี้มันก็มีอย่างนี้อีก มันก็ต้องเป็นไปตามธรรมชาติของมัน มันห้ามไม่ได้ มันมีเชื้อของเขา มันห้ามไม่ได้ แล้วสิ่งที่ห้ามได้ก็ธรรมะๆ นี่ไง

เราถึงแสวงหารธรรมกัน เราถึงทำบุญกุศลกัน ทำบุญกุศลเพื่อให้วุฒิภาวะ ให้ใจมันมีศรัทธา ให้มันมีความเชื่อ ให้มันเปิดกว้าง พอเปิดกว้างขึ้นมาแล้วย้อนกลับไป ถ้าเราไม่เปิดกว้างเหมือนเราปฏิเสธสิ่งที่มีอยู่ เราปฏิเสธสิ่งนั้น แล้วเราไม่ต้องการสิ่งนั้น เราเสียโอกาสนะ

ถ้าเราเปิดโอกาสของเรา เราเปิดใจของเรา เราได้สิ่งนั้นขึ้นมา เรารักษาของเราขึ้นมา แล้วจะเห็นความเป็นจริง แล้วจะกราบพระพุทธเจ้าด้วยหัวใจ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นแก้วสารพัดนึกที่เรานึกขึ้นมา ที่เราจะแสวงหาขึ้นมา นึกขึ้นมาเป็นจินตนาการไปก่อน แต่ถ้าเห็นจริงนะไม่ใช่นึก มันเป็นความจริง ต้องเป็นความจริง ความจริงแก่ความจริง เห็นใหม่ ถึงว่าผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต ถ้าใครเห็นความจริง เห็นของจริง ความจริงอันนั้นจะประจักษ์แก่ใจดวงนั้น มันเป็นสันติภูมิโก มันถึงทำลายภवासวะ ฐานที่ตั้งของจิตได้ใจ ถ้าไม่เป็นความจริงละเอียดอย่างนี้ มันทำลายตรงนั้นไม่ได้

คุณดูเวลาเราเป็นสุขตมขปัญญา เห็นใหม่ ฟังครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์ท่านล่วงแล้วๆ เราฟังแล้วมันทำลายเราได้ไหมล่ะ? นี่เพราะมันเป็นสมบัติของท่านไม่ใช่สมบัติของเรา แต่ถ้าเป็นความจริงของเรา เกิดจากเรา ความจริงอันนี้ประเสริฐมาก แล้วทำลายอย่างนี้สิ้น เอวัง